

СЕКЦИЯ 3

ПЕДАГОГТАРДЫҢ ТИІМДІ ТӘЖІРИБЕДЕ ҮЗДІКСІЗ КӘСІБИ ДАМУЫ

НЕПРЕРЫВНОЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ ПЕДАГОГОВ В ФОРМАТАХ ЭФФЕКТИВНЫХ ПРАКТИК

ИНТЕРБЕЛСЕНДІ ӘДІСТЕРДІ ҚОЛДАНУ БҮГІНГІ КҮННІҢ ТАЛАБЫ

Абдимоминова Дилдаш Каппаровна,
аға оқытушы, педагогика білімдерінің магистрі,
Комиссаров Сергей Владимирович,
аға оқытушы,

А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай қ.

Аннотация

Оқытудағы тұлғаның белсенділігі психологиялық, педагогикалық ғылымдар және білім беру тәжірибесінде өзекті мәселелердің бірі. Оқытушының міндеті тек қана бәрін түсінікті етіп әңгімелеп, көрсетіп беру ғана емес, сонымен қатар студентті ойлауға, практикалық әрекеттердің дағдысын үйрететіндігінде.

Осыған орай бұл мақалада жоғарғы оқу орындарында оқытудың белсенді әдістерін қолданудың қажеттілігі қарастырылған. Белсенді оқу үрдісінде оқытушы мен білім алушының ролі анықталып, тұлғаның оқудағы белсенділігін арттыру үшін қолданылатын әдістердің жиынтығы қысқаша түсінігі оларды қолданудың ерекшеліктері берілген. Оқу үрдісіне белсенді әдістерді қолдану жайлы ұсыныстар берілген.

Түйінді сөздер: педагогикалық технологиялар, оқыту әдістемесі, енжар, белсенді және интербелсенді әдістер.

Аннотация

Проблема активности личности в обучении – одна из актуальных в психологической, педагогической науке и образовательной практике. Задача педагога заключается в том, чтобы не только доступно всё рассказать и показать, но и научить ученика мыслить, привить ему навык практических действий. Этому могут способствовать активные формы и методы обучения. В работе раскрывается проблема активности личности в обучении, даётся характеристика активных методов обучения, рассматриваются особенности использования их на уроке.

В статье была рассмотрена необходимость использования активных методов обучения в вузе. Была определена роль преподавателя и студента в учебном процессе.

Ключевые слова: педагогические инновации, интерактивные технологии обучения, активные методы обучения, педагогическая технология.

Abstract

Problem of activity of the personality in training – one of actual in psychological, pedagogical science and educational practice. The task of the teacher consists in that not only available to tell everything and to show, but also to teach the pupil to think, impart to it skill of practical actions. It can be promoted by active forms and training methods. In work the problem of activity of the personality in training reveals, the characteristic of active methods of training is given, features of their use at a lesson are considered.

In the article the necessity of the use of active methods of educating was considered for institution of higher learning. Howled the role of teacher and student is certain in an educational process.

Key words: Pedagogic innovations, interactive technologies of teaching, active teaching methods.

Қазіргі кезде білім беру кеңістігіндегі түбегейлі өзгерістер – тарихи объективті процестер. Білім беру саласын реформалаудағы мақсат – білім беру жүйесін қайта қарап, студенттердің шығармашылық бейімделуіне қарай бағдарлы, сатылы білім алуларына жағдай жасау болып табылады. Қазіргі талап білім сапасы студенттің алған білімін жеке басының әрі қарай дамуына тұлға ретінде қоғамның өркендеуіне пайдалана

білуімен өлшенеді деп тұжырымдалады. «Қазақстан Республикасының білім беру дамыту туралы тұжырымдамасының» басты мәнділігі – ол үздіксіз білім жүйесінің негізгі идеялары мен қағидаларын осы заман талаптарына сәйкестендірудің және оны әлемдік білім кеңістігінің даму заңдылықтарына ұштастырудың жолдарын көрсетуге арналып отыр.

Демек, бұл тұжырым білім берудің басты философиясы болмақ.

Белсенді оқыту әдістері дәстүрлі оқыту әдістерінен оқу үдерісінде студенттердің өзінің өмірлік тәжірибелерін пайдалану арқылы есте берік сақтауымен, мәліметтерді талдап, жинақтау арқылы жеке және кәсіптік қабілеттерін аша алуымен ерекшеленеді. Интербелсенді – ағылшынның «өзара әрекет» деген сөзі. Демек, интербелсенді оқыту әдістері тұлғааралық қарым-қатынасқа негізделіп отырып, «жеке тұлғаны дамытуға бағытталады» қазіргі білім беру парадигмасын қанағаттандырады. Сонымен бірге, сапалы білім алудың алғышарттары болып табылатын таным белсенділігі мен ізденіс дербестігін қалыптастырып қана қоймай, ары қарай дамытады.

Интербелсенді сонымен қатар, «тұлғааралық қарым-қатынас» дегенді де білдіреді. Демек, белсенді оқыту әдістері «жеке тұлғаға бағытталады» қазіргі білім беру парадигмасының талаптарына жауап беретін бірден бір әдіс.

Қазақстан Республикасының Евразиялық аймаққа кіруі, ХХІ ғасырға аяқ басуы ел Президентінің Қазақстан – 2030 атты стратегиялық бағдарламасына сәйкес жаңа техника мен технология үрдістерінің дамуы келешекте білім беру қандай бағытта өрбуі керек деген өзекті мәселе туғызды.

Тек білім беру арқылы ғана біз өткенімізді тануға, қазіргі уақытымызда еркін бағытталуымызға және келешегімізді болжап, қалыптастырумызға мүмкіндік аламыз. Тарихымызға көз салсақ Қазақстанның тәуелсіздік алғанына аз ғана уақыт өтіп, енді ғана аяғына нық тұрып жатқанын байқаймыз.

Ғылым мен техниканың дамуына қарай педагогиканың да мүмкіншіліктері артты, жаңа технологиялар пайда болды, мысалы, оқулық ресурстары жоғары, өзіне тән әдістемесіне бірге электрондық, ақпараттық мультимедиялық технологиялар. Қазіргі кезде оқу ақпараттының ауқымды кең тараған формасының бірі /технология деп те айтамыз/-Интернет жүйесі арқылы оқу процесін ұйымдастыру.

Бүгінде оқыту жұмысын осылай ұйымдастыру мен әдісінің жаңалығы басқа да мұғалімдердің жаңа жағдайға байланысты оқу-тәрбие процесін шығармашылықпен пайымдалудың негізгі өлшеміне айналуға. Оқытудың жаңа инновациялық әдістері жалпы мұғалім қауымын оның жаңа технологиясын өздігінен іздеуге итермелейді. *Инновация* деген ұғым латын тілінде-жаңарту, жаңалық өзгеріс деген түсінікті білдіреді.

Инновация деп көбінесе жаңа технологияларды, әдістер мен құралдарды жасау және қолдануды айтса, сонымен бірге ондағы идеяларды, процестерді бірлікте жетілдірудің де жүйесі.

Инновациялық технологияны жаңа білім беру парадигмасын өмірде жүзеге асырудың құралы ретінде қарастырған жөн [1, 8 б.].

«Технология» деген сөз-грек тілінен алғанда «техне»-өнер, кәсіп, ғылым, + «логос» ұғым, оқу деген түсінікті білдіреді. Яғни, өндірістік процестерді жүргізудің тәсілдер мен құралдары жайындағы білімдердің жиынтығы. Олай болса, оқу-тәрбие процесін жүргізудің тәсілдері мен құралдары жайындағы білімдердің жиынтығын оқыту процесінің технологиясы деп атауға болады.

Оқыту технологиясы-жүйелі категория. Оның құрлымы төмендегідей болып келеді:

- оқытудың мақсаты,
- білім беруің мазмұны,
- педагогикалық өзара әрекеттестіктің құралы (оқыту және мотивация), оқыту процесін ұйымдастыру,

- оқушы, оқытушы,
- әрекетің нәтижесі (сонымен бірге кәсіптік дайындықтың деңгейі)

Оқыту технологиясы-оқыту процесін ұйымдастыру, басқару және бақылау деп түсіну керек [2, 36 б.].

Бүгінде білім беруде нәтижелі жетілдірудің құралы ретінде практикада жаңа оқыту технологиясын кіргізуге батыл шаралар қолдану. Сондықтан Қазақстан Республикасында гуманитарлық білім беру тұжырымдамасы ойлай білетін және шығармашылықпен жұмыс істейтін қабілеті бар тұлғаны қалыптастыруға бағытталған. Сол себептен де бүгінгі еліміздегі білім беру жүйесі оқушылардың таным белсенділігін дамытатын оқытудың дәстүрлі емес белсенді формалары мен әдістерін көптен енгізуді қажет етуде [3, 11 б.].

Практикалық сабақ – пәннің теориялық мазмұның толықтыратын оқу процесінің белсенді түрі. Практикалық сабақ бұл студенттердің дәріс сабағынан алған білімдерін бекіту, пысықтау, жынақтау мақсатында өткізілетін сабақтың бір түрі. Практикалық сабақ студенттерге теориялық мәлімет бойынша нақты әрекеттер арқылы машықтанып, сол амалдар негізінде мәліметті игеру, меңгеру, тереңдету, дамыту мүмкіншілігін береді. Студенттер практикалық сабақта өз әрекеттерін жалқыдан (нақты мәліметтер) – жалпыға (теориялық тұжырымдар) бағыттайды.

Практикалық сабақта әдетте студенттер талдау және іздену жұмыстарымен (семинар сабақтарындағыдай) айналыспайды. Практикалық сабақтың мақсаты – студенттерді лекцияда келтірілген теориялық мәліметтерді өздерінің белсенді әрекеттерімен «тануға», «дәлелдеуге», өз қолымен «жасауға» жұмылдыру.

Практикалық сабаққа дайындалу барысында оқытуш арнайы оқу материалдарын дайындайды. Сол материалдар бойынша (идея, проблема, тұжырым, ереже, анықтама, рет пен тәртіп, схема, кесте, жоспар, параметрлер, ақпарат, статистикалық мәліметтер, көрсеткіштер, т.б.) студенттер өздерінің теориялық білімдерін қолданып, нақты әрекеттерді атқару дағдыларын игереді, өзіндік тұжырым жасайды. Сол себепті де мұндай оқу материалдарының нақты әрі ықшам болғаны дұрыс.

Студенттер лекцияда берілген теориялық мәліметті практикалық кеңістікке келесі әрекеттер арқылы аударады:

1. Теориялық мәліметті практикалық тұрғыдан жүзеге асыру немесе орындау (мәселен, статистикалық мәліметтерді санау, көрсеткіштерді есептеу, есептер, шығару, мәселелерді шешу, ережелерді қолдану, кестелерді толтыру, т.б.).

2. Теориялық мәліметті дәлелдеу (практикалық қоданысын көрсету немесе беделді нұсқаларға сілтеме жасау).

3. Теориялық мәліметке өзіндік тұрғыдан баға беру (практикалық маңызын, тиімділігін, келтіретін пайдасын, артықшылықтарын немесе керісінше айқындау, дәлелдеу, қолдау немесе қарсы шығу).

4. Теориялық мәліметті дамытатын, тереңдететін ұсыныстар жасау (идеялар ұсыну, оларды дәлелдеу және практикалық маңызын келтіру).

Оқыту әдістемесі – оқыту үдерісі барысында оқытушы мен студенттің өзара әрекеттестік формасын көрсететін әдістер мен тәсілдердің бірлігі.

Интербелсенді әдістерді қолдану бүгінгі күннің талабы себебі қазіргі қоғам талабына сай, тұлғаның ой-өрісін дамыту, біліктері мен шеберліктерін қалыптастыру, оны өз тәжірибесінде, жаңа жағдайларға байланысты қолдана алу, ой дербестігін кеңейту, заман сұранысына сай ізденімпаз, шығармашыл тұлғасын қалыптастыру қажет. Жалпы, жаңарған оқыту құрылымы мен ұйымдастырылуы студенттердің қызығушылығы мен қабілеттеріне, рухани дамуына, олардың өмірлік жоспарларының жүзеге асырылуына бағытталған, көпвариантты және икемді болуы қажет [4, 38 б.].

Демек, практикалық сабақ барысында жаңа білім беру парадигмасына сай интербелсенді әдістерді қолдануға болады?

Компьютерлік технологияларға негізделген әдіс «оқытушы-компьютер-студент»

жүйесінің арасында әр түрлі оқыту бағдарламаларының (информациялық, тренингтік, бақылау жасайтын, дамытушылық және т.б.) көмегімен жүзеге асырылады. Диалогтық технологияларға негізделген әдіс (коммуникативті) ортаның болуымен және оқу-танымдық тапсырмалар мен шешімінің барысында «оқытушы-студент», «студент-студент», «оқытушы-туындыгер (автор)», «студент-туындыгер (автор)» деңгейінде бірлесе қызмет істеу кеңістігінің кеңеюімен байланысты шешіледі.

Тренингтік технологияларға негізделген әдістер – бұл оқыту барысында оқу-танымдық әрекеттер мен типтік тапсырмаларды шешу тәсілдерінің белгіленген алгоритімдерін жасаудағы іс-әрекеттер жүйесі (тест, практикалық жаттығулар).

Жоба әдісі әлемдік педагогикада жаңа әдіс болып саналмайды. Ол осы ғасырдың 20-жылдарында А.Қ.Ш.-та пайда болды. Оны, сонымен қатар, ділгерлік әдіс деп те атайды және оны американ философ және педагогы Джон Дьюи мен оның студентсы В.Х.Килпатриктің жетілдірген философиядағы, білім берудің гуманистік бағыттағы идеяларымен байланыстырады. Джон Дьюи оқытуды белсенді түрде, студенттің іс-әрекетінің мақсаттылығы арқылы, оның осы білімге деген жеке қызығушылығын ескеріп құруды ұсынды. Бұдан студенттер үшін алатын білімдеріне өз қызығушылықтарын көрсету маңызды нәрсе болып табылады. Бірақ бұл не үшін және қашан керек? Бұл жерде нақты өмірден алынған, студенттің әлі де алатын білімдері мен алған білімдерін жинақтауға қажет шешім үшін балаға таныс маңызды нәрсе бар. Қайда, қандай мақсатпен деген сұрақ туады. Оқытушы жаңа ақпарат көздеріне түсіруі мүмкін және студенттің өз бетінше ізденуі үшін керек, оны бағыттап жіберуі керек. Нәтижесінде студенттер жан-жақты білімдерін қолданып мәселені өз беттерінше, бірігіп отырып шешуі және маңызды, нақты нәтижеге жетуі тиіс. Осылайша бүкіл мәселе жобасы іс-әрекеттің нұсқасын жасайды. Уақыт өте жоба әдісі кейбір өзгерісті (эволюцияны) басынан өткерді. Еркін тәрбиелеу идеясынан (әдісінен) туындаған бұл әдіс қазіргі кезде толық жасалған және құрылған білім жүйесінің маңызды компоненті болып табылады.

Бірақ оның мағынасы бұрынғыша қалады – студенттердің белгілі бір мәселеге қызығушылығын арттыру және бір не бүкіл мәселенің шешімін қарастыратын жобалы іс-әрекет арқылы алған білімдердің тәжірибелік қолданылуын көрсету. Басқа сөзбен айтқанда теориядан практикаға, академиялық білімдердің прагматикалық білімдермен және оқытудың әрбір кезеңіндегі тиісті байланыстардың орындалуымен бірігуі.

Жоба әдісінің негізіне студенттердің танымдық дағдының дамуы, өз білімдерін өз бетінше құру икемділігі, мағлұматты кеңістікке бағдар алу икемділігі, қиын, күрделі ойларды дамыту жатады. Жоба әдісі әрқашанда студенттің, жеке, жұбымен не тобымен, өз бетінше іс-әрекетіне бағытталған. Бұл әдістеме топтық оқу әдістемесімен ұйымдасқан түрде байланысады. Жоба әдісі әрдайым бір жағынан әр түрлі тәсілдерді қолданып, екінші жағынан ғылымның, техниканың, технологияның шығармашылық білімдердің әртүрлі облыстарындағы білім мен икемділіктің бірігуін, қосылуын қарастыратын қандай да бір мәселенің шешімін жобалайды, болжайды. Орындалған жобаның нәтижесі нақты болу керек, яғни, егер бұл теориялық мәселе болса, қолдануға дайын, дәл нәтижесі болу керек [5, 16 б.].

«Миға шабуыл» әдісі – қойылған проблеманы студенттердің шығармашылық белсенділігіне сүйене отырып шешуге бағытталған, студенттерге проблеманы шешуде жауап нұсқасын таңдауға еркіндік беріліп, оны шешудің неғұрлым көп жолдарын көрсетуге негізделген. Кейін ең жақсы идеялар, шешімдер таңдалынып алынады.

«Бастамашылдар мен сыншылдар»

Педагог студенттер алдына көп ойлануды қажет етпейтін, шешімі жеңіл мәселе қояды. Студенттер 2 топқа бөлінеді: бастамашылдар мен сыншылдар.

Бастамашыл топтың мақсаты: мәселені шешудің бірнеше нұсқасын ұсыну.

Сыншылдар тобының мақсаты: берілген ұсыныстардың ішінде сәйкесін табу, мәселені шешудің тиімді жолын таңдап алу.

Студенттердің бір-бірін сынауына тыйым салынады. Бұл тәсіл дәріс және семинар сабақтарында қолданылуы мүмкін.

Қазақстанда қоғамдық даму деңгейінің, елдің экономикалық қуаты мен ұлттық қауіпсіздігінің өлшемдері ретінде білім беру жүйесінің, адам ресурстарының ролімен маңызы арта түседі. Қоғамдық қатынастар жүйесіндегі өзгерістер білім беруге, одан ұшқырлықты, жаңа тарихи кезеңнің болмысына баратар әрекет етуді және экономика-ның даму қажеттіктеріне сай болуды талап ете отырып әсерін тигізеді. Оқитындар қазақстандық білім беру жүйесі бағыт алған білімнің, дағды-біліктің жиынтығын меңгеріп қана қоймауға тиіс. Оқытатындардың өздерін барынша көрсете біліу және қоғам өміріне пайдалы түрде қатысу үшін ақпаратты өз бетінше табу, талдау, құрлымдау және тиімді пайдалану дағдысын бойына сіңіру әлдеқайда маңызды да күрделі. Жағдайда оқытуды ұйымдастыру қағидаттарын және студенттің білім-білікті, дағдыны енжар алушы ролін танымдық көрінісің белсенді субъектісіне өзгерту қажеттігі бар.

Оқу процесінде өз бетінше білім алу және оны практикада қолдану қажеттігі мен дағдысын қалыптастыруға, танымның ғылыми тәсілдеріне мақсатты және жүйелі түрде қатысу үшін студенттің танымдық әрекетін белсендендірудің үлкен маңызы бар. Белсенді әдістер арқылы мақсатқа жету үшін істелетін жұмыстар ретке келтіріледі. Практикалық сабақтарда қолданылатын оқытудың белсенді әдістері танымға қызығушылық туғызып, студенттің ақыл-ойын дамытады, ізденуге, жаңа білімді түсінуге ықпал етеді. Оқытуда ең басты нәрсе – студенттердің танымдық жұмыстары. Белсенді оқыту әдістері ең анық фактілерді білуді қамтамасыз етеді, теория мен тәжірибенің арасын жақындатады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Мынбаева А.К., Садвакасова З.М. Инновационные методы обучения, или как интересно преподавать: учебное пособие: 4-е изд., доп. – Алматы, 2010.
2. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. – М.: Народное образование. – 1998.
3. Ж. Шатеков, С. Исаев. Келешекте жоғарғы білім беру саласының кейбір мәселелері. // Ізденіс, 1999/2.
4. Әлімов А. Интербелсенді әдістерді жоғарғы оқу орындарында қолдану: оқу құралы. – Алматы, 2013.
5. Б. Молдағалиев, А. Махимова, Г. Сатқанова Интерактивті оқыту әдістері. // Қазақстан мектебі, 2006/9.

МЕКТЕП ҰЖЫМЫНДАҒЫ БҰЗАҚЫЛЫҚ ҚҰБЫЛЫСЫ

Ануар Бауржан,
педагогика және психология мамандығының 4 курс студенті,
Бисембаева Асем Кумаровна,
педагогика және психология кафедрасының аға оқытушысы, п.ғ.магистрі,
А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай қ.

Аннотация

Өзектілігі. Мақалада ғалымдардың жасөспірімдердің қорқыту құбылысын зерттеушілердің күші немесе күшінің теңсіздігі жағдайында жүйелі мақсатты агрессивті мінез-құлық ретінде анықталған зерттеулері қарастырылған. Бұзақылықтың талқылау мен зерттеу үшін оңай тақырып еместігі, жәбірленушілерді анықтауға көмектесетін сипаттамалар мен олар да бұзақылық жағдайынан кейін пайда болатын кезеңдері көрсетілген.

Мақсаты. Мектептегі бұзақылық туралы хабардарлығын арттыру.

Түйінді сөздер: бұзақылық, қорқыту, кудалау, жәбірленуші, құрбан, мектеп, жасөспірімдер.